

STUBER ANDREA

ÁLLATÁLLAM ÉS FORRADALOM

ORWELL-HALL: ÁLLATFARM

Az 1984-es évszám nemcsak regény-címként, hanem premier dátumként is kötődik George Orwell nevéhez. Éppen 1984-ben mutatta be ugyanis a londoni Nemzeti Színház az *Állatfarm* című musicalt. Richard Peaslee zeneszerző és Adrian Mitchell dalszövegíró közreműködésével zenés játékká avaszták a szikár szavú példázat, mely az emberzsarnokot elűző állatok köztársaságának történetét (történelmét) írja le. Orwell regénye szomorú tanmese arról, hogy a diktatúra nem vész el, csak átalakul. Az 1984-es ősbemutatón a művet színpadra adaptáló s rendező Peter Hall egy kisleányt játszott el a narrátor szerepét. Ilyenképpen az előadás — a „fairytory” alcímhez igazodva — azt sugallta, hogy az *Állatfarm* olyan világot képvisel, amely egy gyermek fantáziájában született meg. (A produkciót értékelő angol kritikák a kaposváriak *Állatfarm*-előadásának műsorfüzetében is olvashatók.)

Ascher Tamás rendezésében Minimus, a költő-dísznó lép fel narrátorként. Minimus művész. Gyűrött vászonzakót hord, nyaka köré piros sálát vetett hanyagul, nem néznék ki a Fiala Művészek Klubjából. Ő a megéneklője a történeteknek, s egyben elszenvedője, akárcsak mi. Hiszen Koltai Róbert Minimusa nem tündérajátékot vezet, hanem a mi véres felnőttvalóságunkat prezentálja. Ő éppúgy belül van az „állatfarmon”, mint az előadás minden létrehozója és nézője. Az orwelli negatív utópia elevenünkbe vág, s ha e tény tragikus felismerése mára túl is jutott az aktualitáson, tudatosítására nagyon alkalmas a pillanat. E (számunkra) tragikomikus szatíra ugyan jó negyven év késéssel jutott el hozzánk, de talán soha jobbkor. Jóllehet veszített újdonságából és szenzációértékéből, mégis nagyon ajánlatos megismerkednünk vele. Az *Állatfarm* kell most és most kell. Hiszen tömören, pontosan és világosan levezeti azt a tételt, melynek bizonyítását elmúlt negyven évünk adja. S ez a meggyőző összegzés, a „mi történt itt?” summázata talán hasznunkra válik. Tanulságait éppen most kötelező figyelembe venni, amikor a „majorság” újrászerveződni készül. Az *Állatfarm* történetében megmutatkozó törvényszerűségeket muszáj felismerni, még mielőtt újabb kísérletbe kezdünk. Ezért fontos hozzászólás a kaposváriak előadása.

A színpadon kevés zenéjű musical pedig, mely túlsúlyos prózai részében is musicalra emlékeztetően látványos, mozgalmasság és precízen koreografált. (Igaz, a

Minimus, a költő: Koltai Róbert

lendületes első rész után a második kissé lanyhul és elnehezül. De lehet, hogy csak az állatfarmizmusban való sorozatos csalódás okozza az előadás és a közönség elfáradását.) Ascher minden igényt kielégít. Az első szinten mulatságos, szórakoztató zenés produkciót nyújt, melyet kifogástalan szakmai színvonalon teljesít a társulat. A második szinten nekünk és rólunk szólóan értelmezi az orwelli víziót, anélkül, hogy az *Állatfarm* hiteles történetét olcsósítva aktualizálná. S mindezt megtoldja a színpadi figurateremtés különleges minőségével. E tekintetben az előadás egészen rendkívüli. Sikeres öt-öt-öt-öt-öt eredményeként a produkció olyan erényeket is felmutat, melyek — vélnénk — egymással összeférhetetlenek. Egyrészt fegyelmegyetten egységes és hierarchia-mentes színészi csapatmunka jel-

lemzi a játékot, másrészt nagyon egyéni magánteljesítményeknek lehetünk tanúi.

Az *Állatfarm* hősei a társadalmi ranglétra különböző fokán állnak, de az előadók a színjátszásban egyenrangúak. Nincs köztük főszereplő és epizodista, valamennyiüket csaknem egyenlő játékesély illeti meg. S ez mégsem vezet „el-masszázódáshoz”, a figurák arctalanságához. Tucatnyi színész alkot uniformizálódó, konformista közösséget, s mégis mindannyian megkapóan individuálisak. Ebben múlhatatlan érdemei vannak a bravúros jelmezeket tervező Szakács Györgynek (is). Kosztümjei pontosan azt a kettősséget szolgálják, mely az alakításokban tetten érhető, s mellyel a színészek rádupláznak önmön kiváló teljesítményükre. Először is állatot ábrázolnak frappánsan és elegáns visszafogottsággal. (Teljesen mellőzik például az állathangot mint poénlehetőséget.) Általában csak két-há-

Jelenet az Állatfarmból (MTI-fotó — Ilovsky Béla felvételei)

rom alapgesztust ragadnak meg, s ezeket sem koptatják el és játsszák túl. Másodszor pedig karaktert, embersorsot formálnak. Mind-mind, egyenként, külön. Egyfelől sertességük, kecskeségük, számárságuk stb. van, másfelől jellemük. Ki idealista forradalmár, ki naiv áldozat, ki szkeptikus különc. S egyikük sem válik egysíkú, egytulajdonságú hőssé.

E többrétegűség rendkívül leleményesen és szellemesen mutatkozik meg a jelmezekben és a színészi játékban. Ascher — alighanem ő — ügyelt rá, hogy az állatmaszk ne fedje el a szereplők arcát, így a fejeket tekintve Szakács Györgyi legfeljebb néhány egyszerű jelzésre szorítkozott. A disznók turcsi orra és lifegő füle nem takarja el a fizimiskát; Koltai Róbert Minimusának lázasan lelkes szemeit épp úgy látni engedni, mint Spindler Béla Hólabdájának eszmeittas mosolyát. Az állatfaj- és karakterábrázolásban legfőképpen a ruhák hangsúlyosak, melyek színükkel és anyagukkal közvetítik az állatságot, mégpedig nagyon találóan. A disznók malacrózsaszín öltözéke sokatmondóan pizkolódik az előadás menetében, s a pamutpólók hurkákat alkotó esése, a gar-

bók bőven redőződő nyakrésze is érzékletesen teremti meg a disznóképzetet. Hunyadkürti György számárfüles számárfüle, elhasználódott, szomorúsürke darócruhája sejteti Benjámin magányát és kívülállását. Hunyadkürti maliciózus számárként tökéletes. Helyey László szintén telitalálat Bandi, a ló szerepében. Szakács Györgyi barna ruhát adott rá, nadrágját altájon vadul kitömté. Ettől Helyey fara épp akkora, mint egy igáslóé. Cipőjét az átlagosnál vastagabb-magasabb sarok súlyosbítja, akárha megpatkolták volna. S mindehhez Helyey rengeteg lóerővel rendelkezik, poroszkál, s lóritmusban létezik a színpadon. A többiek is mind megtalálják saját állattempójukat: Csákányi Eszter a nyeglén meg-megvonagló, sörényrázó, lábával kapáló Mucus lóét, Pogány Judit a fürgén ténfergő Máli kecskéét, Szalma Tamás a döngő léptű, deltás Marci bikáét. A tehenek kedves-bamba nőstények foltos zsákruhában, hatalmas tőgyekkel, a tyúkok sárga lábú, bő szoknyás kotlósanyók, a postagalambok melylyes hírnökök. S közben emberek is valamennyien. Quintus Konrád Vamzi disznója például a demagóg ideológus, aki cinikus élelmességgel találja meg helyét a húsosfazék mellett. Ő az ügyes hatalomátmentő, aki — az *Állatfarm* folytatásá-

ban, ha lenne — alkalmasint megdöntené a népnyzó Napóljós uralmát, hogy aztán maga ülhessen a trónra, országalmaként unicumosüveget tartva a kezében. S persze ember a feltűnő mértékletességgel játszó Bezerédi Zoltán Napóljosa s Molnár Piroska megfontolt, aggodalmas, öreg kancája.

Aki nem emberi, az az ember: Mr. Jones és a többi gazda. *Nekik* van maszkjuk. Állatuk arctalanná és bábszerűvé teszi őket. Szinte nem is élőlények, hanem csillogó porcelánfejű babák. A kétlábúak csak kellékek itt. Kaposvár ezúttal embernek állat által való ábrázolásában jeleskedik.

George Orwell-Peter Hall: Állatfarm (Kaposvári Csiky Gergely Színház)

Fordította: Eörsi István. Díszlet: Khell Zsolt. Jelmez: Szakács Györgyi m.v. A jelmeztervező munkatársa: Kovalcsik Anikó. Maszkok: Szabó Mária m.v. Zenei vezető: Hevesi András. Koreográfus: Imre Zoltán m.v. Szcenikus: Kondákor Tamás. Segédrendező: Tombor Zsuzsanna. Rendezte: Ascher Tamás.

Szereplők: Gyuricza István, Bezerédi Zoltán, Quintus Konrád, Spindler Béla, Koltai Róbert, Helyey László, Molnár Piroska, Hunyadkürti György, Csákányi Eszter, Pogány Judit, Kulka János, Szalma Tamás, Lipics Zsolt, Karácsony Tamás.